



Stosunki japońsko-chińskie – wyzwania i zagrożenia

Małgorzata Citko

Stosunki japońsko chińskie sięgają daleko w głąb historii, ponieważ aż do roku 57 n.e.¹ Wpływy chińskie na archipelagu japońskim były bardzo znaczące do ok. połowy IX w. Z historii Japonii wiadomo bowiem, że ostatnie poselstwo do Chin zostało wysłane z Japonii w 835 r., misja do Kraju Środka przygotowywana na 894 r. została odwołana, a oficjalne kontakty zerwane. Według „Historii Japonii”, autorstwa Jolanty Tubielewicz, datę tę traktuje się jako cezurę między wczesnym a średnim okresem Heian.² Od momentu zerwania oficjalnych kontaktów z Chinami, Japończycy stopniowo odchodzili od wzorców chińskich we wszystkich dziedzinach życia. Zaczęli natomiast mieć coraz więcej własnych koncepcji na swój kraj i styl życia. Należy bowiem wspomnieć, iż do końca IX w. Chiny były dla Japończyków wzorem w każdej dziedzinie życia, począwszy od systemu własności i nadawania ziemi (jap. *handensei*), poprzez sposoby planowania i budowy miast (m. in. Heian-kyō, współczesnego Kyōto), aż po wzorce literackie, estetyczne, a nawet stroje. Druga fala silnych wpływów chińskich, a ściślej ujmując napływu do Japonii filozofii neokonfucjańskiej³ przypada na okres Edo (XVII-XIX w.). Wpływy tego prądu umysłowego widoczne są w japońskim społeczeństwie do dziś, a przejawiają się między innymi w nadal istniejącej hierarchii społecznej. Również rzeczy tak charakterystyczne dziś dla japońskiej kultury, jak pismo (znaki *kanji*)⁴, buddyzm, czy zielona herbata, zostały do Japonii przeniesione z Chin. Ponadto, pomimo wielu zwrotów w długiej historii stosunków japońsko-chińskich, w Japonii wciąż głową państwa pozostaje cesarz, będący symbolem władzy japońskiej, ale jednocześnie też przedstawicielem modelu sprawowania władzy pochodzącym z tradycji chińskiej.

II wojna światowa oraz pamięć historyczna

Niezwykle ważne dla zrozumienia obecnych stosunków japońsko-chińskich pozostaje zapoznanie się z faktami historycznymi z lat 1868-1945, gdy Japonia przywróciła realną władzę cesarzowi i zwróciła się w stronę nacjonalistycznego imperializmu. Skutki takiej polityki jako pierwsze odczuły Chiny i Korea. Z pomocą niezwykle skutecznej Armii Kwantuńskiej⁵ Cesarstwo Japonii rozpoczęło swoją ekspansję w Azji, począwszy od aneksji Tajwanu w 1895 r. oraz Korei w 1910 r. W 1932 r. utworzone zostało marionetkowe państwo Mandżukuo⁶, które miało być swoistego rodzaju japońską kolonią i jednocześnie bardzo bogatym w surowce naturalne „rajem na ziemi”. W czasie okupacji Chin przez Japonię (1937-1945), Japończycy dopuścili się wielu zbrodni na narodzie

chińskim. Obecnie szacuje się, że zostało wymordowanych ok. 20 mln ludzi.⁷ W samej rzezi nankińskiej na przełomie 1937 i 1938 r. zginęło ok. 200 tys. ludzi, co znacznie przekracza nawet liczbę ofiar zabitych w Hiroszimie i Nagasaki (bez zmarłych potem ludzi na chorobę popromienną).⁸ Pod dowództwem gen. Matsui Iwane⁹ zamordowano i spalono żywcem wielu ludzi oraz dopuszczono się niezwykle okrutnych gwałtów na kobietach. Można powiedzieć, że Chiny najprawdopodobniej najbardziej ze wszystkich innych krajów ucierpiały w wyniku ekspansji Japonii.

Kwestia historyczna do dziś pozostaje zatem niezwykle trudną, ponieważ od 1955 r. Japończycy nie opisują okrucieństw, jakie popełnili, w swoich podręcznikach do historii.¹⁰ Znana powszechnie jest również kwestia świątyni Yasukuni, w której pochowani są m. in. generałowie Armii Japońskiej z okresu II wojny światowej, uznani za zbrodniarzy wojennych, a którą oficjalnie odwiedzał byłby premier Japonii Koizumi Jun'ichirō. Było to przedmiotem oburzenia nie tylko władz ChRL, ale także pewnych środowisk w Japonii. Poprzedni premier Japonii, Yasuo Fukuda, nie odwiedzał świątyni Yasukuni, natomiast obecny premier Tarō Asō¹¹ wielokrotnie wygłaszał swoje nacjonalistyczne poglądy w sposób bardzo otwarty. Jednakże, jako minister spraw zagranicznych Japonii wykazał wiele pragmatyzmu i bardzo skutecznie odbudowywał stosunki z Chinami, zniszczone m. in. przez wizyty Koizumiego Jun'ichirō w świątyni Yasukuni. Pomimo tego, spytany przez dziennikarzy pod koniec września 2008, czy jako premier Japonii będzie odwiedzał świątynię, Tarō Asō nie udzielił jednoznacznej odpowiedzi.¹²

Problemem w stosunkach japońsko-chińskich pozostaje również fakt, że Japonia nigdy nie rozliczyła się ze zbrodni popełnionych w II wojnie światowej. Pomimo, iż w 1992 r. przebywający z wizytą w ChRL cesarz Japonii Akihito wyraził „ubolewanie” za czas wojny, a w 2005 r. również ówczesny premier Japonii, Koizumi Jun'ichirō, przeprosił narody azjatyckie, m. in. Chiny i Koreę Płd., za agresję i zbrodnie wojenne¹³, można się domyślać, że naród chiński nadal odczuwa w tej kwestii pewien niedosyt. Ponadto, władze Japonii nigdy nie wypłaciły obywatelom ChRL żadnych odszkodowań za zbrodnie wojenne.¹⁴ Nie ma zatem większych szans na znaczną poprawę w stosunkach obu państw dopóki Japonia nie wyjaśni tych kwestii oficjalnie i raz na zawsze na forum międzynarodowym.

Wznowienie oficjalnych stosunków oraz japońsko-chiński traktat o pokoju i przyjaźni

Japonia wznowiła oficjalne stosunki z Chinami dopiero w 1972 r., po tym, jak Stany Zjednoczone zdecydowały się nawiązać stosunki dyplomatyczne z Chińską Republiką Ludową.¹⁵ Podczas wizyty premiera Japonii, Kakueia Tanaki, w Pekinie we wrześniu 1972 r. oficjalnie nastąpił koniec stanu wojny pomiędzy oboma



krajami, oraz nawiązano stosunki dyplomatyczne. Należy przy tym zaznaczyć, iż wznowienie stosunków odbyło się w oparciu o następujące zasady narzucone przez stronę chińską: 1) rząd Chińskiej Republiki Ludowej jest jedynym reprezentantem Chin i narodu chińskiego na świecie, 2) Tajwan jest nieodłączną częścią Chińskiej Republiki Ludowej, 3) traktat pomiędzy Japonią a Tajwanem jest sprzeczny z prawem i powinien zostać unieważniony.¹⁶ Rząd japoński zobowiązał się więc do uznania „jednych Chin” pod przewodnictwem ChRL oraz uznania Tajwanu jako integralnej części Chin.¹⁷ Władze Japonii obawiały się, że rząd chiński będzie miał trudności z zaakceptowaniem kontynuacji współpracy pomiędzy Japonią a Stanami Zjednoczonymi w zakresie bezpieczeństwa, jednak nie było żadnego sprzeciwu ze strony ChRL. Od momentu osiągnięcia porozumienia i wznowienia oficjalnych kontaktów, w czym dostrzec można wiele ustępstw ze strony Japonii (również w kwestii Tajwanu), wymiana handlowa pomiędzy dwoma krajami znacznie się zwiększyła – w 2007 r. osiągnęła 236,6 mld USD.¹⁸

Negocjacje dotyczące chińsko-japońskiego traktatu o przyjaźni rozpoczęły się jeszcze w 1974 r., jednak w 1975 r. zostały zawieszono ze względu na kwestię ewentualnego zawarcia w traktacie klauzuli o antyhegemonii, wycelowanej ówczasie w ZSRR. Japonia nie chciała angażować się w konfrontację ChRL i ZSRR i nie zdołała osiągnąć kompromisu w tej sprawie. Dopiero zmiany polityczne, jakie nastąpiły w Chinach po śmierci Mao Zedonga w 1976 r. stworzyły możliwości współpracy. Nowe władze ChRL rozumiały potrzebę modernizacji chińskiej gospodarki i tym razem były zainteresowane współpracą z Japonią, której inwestycje miałyby kluczowe znaczenie. Również zmiana stanowiska opinii publicznej, która była w stanie zignorować protesty i ostrzeżenia ze strony ZSRR oraz zaakceptować zapis o antyhegemonii jako uniwersalną zasadę międzynarodową, przyczyniła się do pomyślnego zakończenia negocjacji traktatu. Ostatecznie podpisano go 12 kwietnia 1978 r., a w życie wszedł 23 października 1978 r.

Również w 1978 r. podpisano porozumienie, które zakładało, że wymiana handlowa pomiędzy ChRL a Japonią wzrośnie do 20 mld USD do 1985 r. (w zamian za japońską technologię, materiały konstrukcyjne oraz części maszyn, ChRL oferowałyby węgiel i ropę naftową). Ten długoterminowy plan nie został zrealizowany ze względu na konieczność zmiany priorytetów rozwoju ze strony ChRL, jednak pokazał bardzo ambitne plany współpracy gospodarczej.

Stosunki i współpraca dziś

W ostatnich latach wiele się dzieje na linii Tokio-Pekin i jest to niewątpliwie dobry znak. Pomimo niezwykle trudnych kwestii historycznych, od października 2006 roku oraz wizyty premiera Abe w Pekinie widoczne są pierwsze oznaki poprawy stosunków pomiędzy oboma

krajami. Ponadto, w maju 2008 r. prezydent ChRL, Hu Jintao, przyjechał z oficjalną wizytą do Japonii. Należy dodać, że przedstawiciele władz ChRL nie przyjeżdżali z wizytą do Japonii od ponad 10 lat. Podczas swojej wizyty prezydent Hu Jintao wezwał do zwiększonej współpracy pomiędzy obydwojema krajami. We wspólnym oświadczeniu Hu Jintao i premiera Yasuo Fukudy można było usłyszeć, że obydwa narody – chiński i japoński, ponoszą odpowiedzialność za pokój na świecie i rozwój w XXI w.¹⁹

Można stwierdzić, że powyżej opisane wizyty i starania to jedynie kurtuazja, jednak stanowią one niewątpliwie dowód na to, że nadchodzą duże zmiany w relacjach pomiędzy Japonią i Chinami. Należy brać pod uwagę możliwość zacieśnienia współpracy w dobie spadku popularności polityki Stanów Zjednoczonych oraz nadchodzącego kryzysu. Paradoksalnie, kryzys oraz niezwykle prawdopodobna konieczność większej integracji regionalnej w Azji, może w pewien sposób „zjednoczyć” wiele krajów tego regionu. Wzrost Chin i Indii w ostatnich latach spowodował, że o wieku XXI już mówi się jako o „wieku Azji”. Ponadto, należy brać pod uwagę również fakt, iż świat Zachodu osiągnął niezwykle wysoki poziom rozwoju i standardu życia, niewspółmierny do tego, jaki panuje w większości krajów azjatyckich.²⁰ Nadszedł najwyższy czas, by wyrównać te niesprawiedliwe różnice. Tym bardziej, że szybki rozwój krajów azjatyckich stanowi pewnego rodzaju nadzieję na dynamiczne wyjście ze światowego, prawdopodobnie dopiero nadchodzącego kryzysu. Zjawiska tj. kryzysy mają dużo wspólnego z psychologiczną stroną ludzkości, więc ewentualne przewodnictwo Chin może być uznane jako ideaowa oraz mentalna porażka świata Zachodu. Jednak współpraca z demokratyczną Japonią oraz niezwykle szybko rozwijającymi się, oraz również demokratycznymi, Indiami mogłaby nieco złagodzić ewentualne negatywne odczucia.

Poprawa stosunków japońsko-chińskich powinna nadal postępować, jednak istnieje kilka czynników, które mogą hamować kooperację pomiędzy oboma krajami, np. rywalizacja o surowce naturalne w krajach Afryki oraz duże różnice w samym sposobie funkcjonowania państwa, jego zarządzaniu, prowadzeniu polityki wewnętrznej i zagranicznej. Nadzieja na zwiększenie współpracy pomiędzy oboma krajami może być pokładana przede wszystkim w stosunkach gospodarczych. Gospodarki Chin i Japonii są bowiem komplementarne – Chiny potrzebują japońskiej technologii oraz inwestycji, a Japonia ma nadzieję na eksport swoich towarów do Chin oraz import surowców naturalnych w celu dywersyfikacji źródeł ich pozyskiwania.

Różnią się również standardy dotyczące kwestii ochrony środowiska oraz poszanowania praw człowieka. Jednak, w kontekście szybkiego wzrostu gospodarczego Chin, nieuniknionych nadchodzących zmian w wielu dziedzinach życia w tym kraju oraz znaczenia Igrzysk Olimpijskich w Pekinie, możliwe jest



jeszcze większe „otwarcie Chin na świat” oraz gotowość do współpracy z japońskim sąsiadem bardziej niż do tej pory. Na pewno będzie można obserwować rywalizację o pozycję lidera w regionie, ale także w innych częściach świata, w tym na przykład w Afryce. Należy jednak pamiętać, że Chiny są jeszcze we wczesnej fazie swojego rozwoju i walka z ubóstwem oraz wyrównywanie szans potrwa co najmniej kilkadziesiąt lat. Wiąże się to bowiem z koniecznością wprowadzenia poważnych i długotrwałych reform wewnątrz Chin.

Kolejną przeszkodą są wyraźne rozbieżności w interesach obu państw. Chiny wydają się chcieć pokazać światu swą potęgę i wielkość oraz dążą do wzrostu, Japonii natomiast zależy przede wszystkim na utrzymaniu pokoju oraz wysokiego standardu życia swoich obywateli. Ponadto, Japonia zdecydowanie opowiada się za demokratyzacją Azji. Jednak również w kwestii demokratyzacji można w przypadku Chin spodziewać się pewnych zmian. Uwolnienie gospodarki przyniosło w tym kraju zadziwiające efekty, możliwa jest zatem w długim okresie, zmiana oficjalnej opcji politycznej. Wiązałyby się to z wieloma kwestiami, wymagającymi uporządkowania ze strony władz Chin, m.in. prawami człowieka czy równouprawnieniem, ale wskazałyby to na zupełnie nowy początek w relacjach z całym światem.

Stosunki japońsko-chińskie wymagają starań ze strony obu państw i dla obu jest to swoistego rodzaju wyzwanie. Należałoby bowiem wybaczyć sobie nawzajem zbrodnie z przeszłości i spojrzeć razem w przyszłość, ponieważ potencjał, którym dysponują obecnie Chiny (ludność) oraz Japonia (technologia), mógłby zmienić oblicze świata oraz pomóc pozostałym krajom Azji w rozwoju. Azja pozostawała bowiem na uboczu przez długi czas, ponieważ nie była zjednoczona i wystarczająco silna. W tej kwestii dużo zależy od przedstawicieli władz Chin i Japonii. Wygląda na to, że pierwszy krok mają oni chyba już za sobą.

Rozważając możliwe zagrożenia na linii Tokio-Pekin należy zwrócić uwagę przede wszystkim na bezwzględną ekspansję Chin oraz postępujący w tym kraju konsumpcjonizm, który wyniszcza naszą planetę. Ponadto, ostra polityka wobec Tybetu, Tajwanu oraz mniejszości narodowych tworzą niezbyt pozytywny wizerunek Chin na arenie międzynarodowej. Jednakże, jeśli Chiny naprawdę staną się potężne, możliwe będzie tworzenie przez nie nowych standardów (również w kwestii praw człowieka), co mogłoby przynieść niepożądane skutki. Z tego powodu ważne jest utrzymanie poprawnych stosunków z Chinami. Jednocześnie wiadomo, że do rozwoju gospodarczego i wzrostu produkcji potrzebni są partnerzy. W obecnej sytuacji najmniej pożądana byłaby zwiększona współpraca Chińczyków i Rosjan, ponieważ wtedy zarówno Japonia, jak i UE oraz Stany Zjednoczone mogłyby zejść na dalszy plan.

Rekomendacje dla UE:

- Należy zacieśniać stosunki (nie tylko w sferze gospodarczej) zarówno z Chinami, jak i Japonią. W miarę możliwości stać się dla nich partnerem, który mógłby służyć radą, lecz nie angażował się zbyt w sprawy historyczne. Ponadto wskazane byłoby unikanie konfrontacyjnej postawy opartej na teorii „zderzenia cywilizacji” oraz wyścigu geopolitycznego z Azją;
- Wspieranie postępu krajów Azji oraz czynne uczestnictwo w procesie rozwoju całego kontynentu stanowi bardzo istotny czynnik dobrej współpracy. Zaangażowanie gospodarcze w regionie, który będzie najprawdopodobniej cechował się szybkim rozwojem również bez pomocy Zachodu, stwarza ponadto ograniczone możliwości kontroli wzrostu w Azji.
- Warto szerzyć wartości uniwersalne takie jak holistyczna koncepcja poszanowania praw człowieka. Jednak w celu zrealizowania tego założenia, potrzebne jest większe zaangażowanie nie tylko rządów państw europejskich, ale również organizacji pozarządowych;
- Jednocześnie wskazane byłoby zacieśnienie współpracy gospodarczej i politycznej ze Stanami Zjednoczonymi oraz Japonią, krajami demokratycznymi, które pomimo nadchodzącego kryzysu, wciąż stanowią oparcie zarówno gospodarcze, jak i polityczne, szczególnie w kontekście ewentualnego nawiązania bliższych stosunków Rosji i Chin w przyszłości.

Rekomendacje dla Japonii:

- Należałoby oficjalnie w sposób bardzo klarowny rozliczyć się z kwestii zbrodni z czasów II wojny światowej wobec ChRL oraz innych krajów regionu, ponieważ jest to w tej chwili największa przeszkoda w utrzymaniu poprawnych stosunków;
- Wskazana jest również intensyfikacja współpracy gospodarczej z ChRL, ponieważ Japonia i Chiny potrzebują się nawzajem. Obecne dobre relacje, mogą zaowocować w przyszłości również w sferze politycznej (w razie zmiany opcji politycznej Chin);
- W razie zmiany opcji politycznej Chin na bardziej nacjonalistyczną, warto utrzymywać poprawne stosunki i nawiązać bliższą współpracę z Chińską Republiką na Tajwanie, państwem demokratycznym o wysokim poziomie rozwoju technologicznego.

* * * * *

Małgorzata Citko – ekspert w dziedzinie literatury i kultury japońskiej oraz analityk w zakresie stosunków międzynarodowych – region Azji. Stażystka Parlamentu Europejskiego, Ambasady RP w Tokio oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Dwukrotna stypendystka Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP za wybitne osiągnięcia w nauce, oraz



japońskiego Ministerstwa Edukacji, Sportu, Nauki i Technologii na Nara Kyōiku Daigaku (Nara University of Education) w Japonii. Uczestniczka II edycji Akademii Młodych Dyplomatów Forum Młodych Dyplomatów oraz Akademii Młodych Liderów Fundacji Aleksandra Kwaśniewskiego *Amicus Europae*. Obecnie współpracownik Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego oraz Fundacji Aleksandra Kwaśniewskiego *Amicus Europae*.

Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego jest niezależną, apolityczną instytucją, której misją jest propagowanie wolności, sprawiedliwości i demokracji, oraz wspieranie działań mających na celu umacnianie społeczeństwa obywatelskiego. Fundacja prowadzi swoją działalność zarówno w Polsce jak i za granicą ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowej i Wschodniej jak i Ameryki Północnej.

Fundacja mogła powstać dzięki przemianom politycznym, które nastąpiły w Polsce po 1989 roku. Ideały generała Kazimierza Pułaskiego (wolność, sprawiedliwość i demokracja) stanowią inspirację dla wszelkich inicjatyw podejmowanych przez Fundację. Działania Fundacji obejmują m.in.: prowadzenie badań naukowych, opracowywanie publikacji i analiz, przygotowywanie seminariów oraz konferencji, edukowanie i wspieranie liderów
www.instytutprzywodztwa.pl

Fundacja jest organizatorem Warszawskiego Regionalnego Kongresu Organizacji Pozarządowych www.warsawcongress.pl, Akademii Młodych Dyplomatów www.akademia.diplomacy.pl oraz wydawcą Platformy Komunikacyjnej dla Organizacji Pozarządowych www.non-gov.org

Fundacja przyznaje Nagrodę im. Kazimierza Pułaskiego "Rycerz Wolności" dla wybitnych postaci zasłużonych w promowaniu demokracji. Nagrodę dotychczas otrzymał profesor Władysław Bartoszewski, profesor Norman Davies, Alaksandar Milinkiewicz, lider demokratycznej opozycji na Białorusi oraz prezydent Lech Wałęsa.

Fundacja Pułaskiego jest jedną z dwóch polskich organizacji pozarządowych posiadających status organizacji partnerskiej Rady Europy. Więcej o Fundacji na www.pulaski.pl

Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego to pogłębione analizy istotnych dla Polski zagadnień z zakresu polityki międzynarodowej, gospodarki światowej bądź bieżących wydarzeń w polskiej polityce. Dokument publikowany jest w dwóch wersjach językowych, polskiej i angielskiej. Osoby chcące publikować swoje oryginalne prace w Komentarzu proszone są o kontakt z Redaktorem Naczelnym p. Dominikiem

Jankowskim djankowski@pulaski.pl Żeby regularnie otrzymywać kolejne numery KMP należy podać swój e-mail na stronie www.pulaski.pl



Japanese-Chinese relations – possible challenges and threats

Małgorzata Citko

Japanese-Chinese relations go back as far into history as 57 A.D.²¹ Chinese influence on the Japanese archipelago remained extremely significant until the second half of the 9th century. The final mission from Japan to China was sent in 835, the one due to take place in 894 was cancelled, and with that official relations were broken off. In Jolanta Tubielewicz's *History of Japan* the year 894 is considered to be a turning point between the early and middle Heian periods.²² From that moment on, the Japanese nation has been gradually moving away from the Chinese model in all areas of life. Japan began to conceive its own modes of living and governance. It is worth noting that until the end of the 9th century China had been considered the only model in every walk of life in Japan, from the ownership system and land-granting system (jap. *handensei*), through cities' planning and building methods (i.e. Heian-kyo, modern Kyoto), to literary, aesthetic, and even sartorial matters. The second surge of strong Chinese influence on Japan, especially Neo-Confucianism²³, occurred in the Edo period (17th - 19th century). The influence of Neo-Confucianism on Japanese society is visible until modern times and can be seen in the existing social hierarchy. Other characteristics of modern Japanese culture, such as the writing system (*kanji* characters)²⁴, Buddhism, and green tea, were also brought to Japan from China. Moreover, despite many turning points in the long history of Japanese-Chinese relations, the emperor is still the head of state in Japan. He is a symbol of Japanese rule, simultaneously being a representative of a model initially originating from the Chinese tradition.

The Second World War and historical memory

Some knowledge of the period 1868-1945 is crucial if one is to understand current Japanese-Chinese relations. It was the time when Japan gave back the rule to the emperor and turned towards nationalistic imperialism. China and Korea were the first to sense the results of such policy. With the help of the very effective Kwantung Army²⁵, the Empire of Japan began its expansion in Asia, with Taiwan annexed in 1895 and Korea in 1910. In 1932 the puppet state of Manchukuo²⁶ was created; a supposedly Japanese colony, an 'earthly paradise' full of natural resources. During the Japanese occupation of China (1937-1945), Japanese soldiers committed many crimes against the Chinese nation. Current estimations point to a figure of around 20 million Chinese murdered.²⁷ The Nanking Massacre, which took place at the turn of 1937 and 1938, saw around 200,000 people killed. This even

outnumbers the numbers of victims of Hiroshima and Nagasaki (not including people who died as a result of radiation sickness).²⁸ Under the leadership of General Matsui Iwane²⁹, people were murdered and burned alive. Vast numbers of women were brutally raped. It may be safely stated that China is the country that suffered most as a result of Japanese expansion.

From a historical perspective the events mentioned present a particularly difficult dilemma: no crimes committed by the Japanese have been described in their history textbooks since 1955.³⁰ The issue of the Yasukuni shrine is another bone of contention, where the generals of the Imperial Japanese Army from the 2nd World War are buried. These generals are officially considered war criminals but former Japanese Prime Minister Junichiro Koizumi still chose to pay official visits to the shrine, causing some controversy on the international stage. Yasuo Fukuda, another former Prime Minister, never officially visited the Yasukuni shrine. However, the current Prime Minister Taro Aso³¹ has repeatedly been making his nationalistic views known. Yet as minister of foreign affairs he showed much pragmatism and endeavoured to improve relations with China. In spite of that, Taro Aso, when asked by journalists at the end of September 2008 whether he would pay official visits to Yasukuni shrine as Prime Minister, did not give an unambiguous answer.³²

Another stumbling block in Japanese-Chinese relations is also the fact that Japan never atoned for the crimes committed during the 2nd World War. During his visit to the People's Republic of China in 1992, Emperor Akihito expressed his deepest 'sorrow' for what had taken place during the war. Junichiro Koizumi, apologized in 2005 to all Asian nations, for Japan's aggression and war crimes.³³ But despite this, it may be presumed that China is still waiting for an apology from Japan. Moreover, the Japanese authorities have never paid any kind of compensation for war crimes³⁴. Thus, there is no real possibility for significant improvements in Japanese-Chinese relations until Japan explains this issue once and for all on the international stage.

Normalization and strategic friendship

Japan decided to normalize relations with China in 1972, after the United States had established official diplomatic relations with the People's Republic of China.³⁵ During the visit of Kakuei Tanaka, the then Japanese Prime Minister, to Beijing in September 1972, the state of war between the two countries was formally ended and diplomatic relations reestablished. It should be emphasized that normalization of relations took place on the basis of the following conditions imposed by China: 1) The government of Japan recognizes the government of the People's Republic of China as the sole legal government of China, 2) The government of the People's Republic of China



reiterates that Taiwan is an inalienable part of the territory of the People's Republic of China, 3) The Treaty between Japan and Taiwan is a transgression of law and it ought to be invalidated.³⁶ Thus, the Japanese government committed itself to recognizing 'one China' under the leadership of the PRC and also recognizing Taiwan as an integral part of China.³⁷ The Japanese authorities were still concerned as to whether the Chinese government would accept continuous security cooperation between Japan and the United States, but there was no objection from the Chinese side. As soon as the agreement was reached and official relations established (with quite a few concessions being made by Japan e.g. on the issue of Taiwan), trade exchange between the two began to grow significantly, and in 2007 reached 236.6 billion USD.³⁸

Negotiations concerning Sino-Japanese Friendship Treaty started in 1974, but were suspended in 1975 due to China's insistence on including an anti-hegemony clause in the treaty directed at the USSR. Japan did not want to get involved in the confrontation between the PRC and the USSR and was not able to reach a compromise. However, the political changes brought in by the death of Mao Zedong in 1976 created a new possibility for cooperation. The new Chinese authorities understood the need for the modernization of China's economy and became very interested in cooperation with Japan, whose investments played a key role. The change in public opinion which enabled the inclusion of an anti-hegemony clause as a universal international principle (ignoring Soviet protests and warnings), contributed to the successful end of negotiations on the treaty. Eventually, the treaty was signed on 12th April 1978 and came into effect on 23rd September 1978.

Both states also signed an agreement in 1978 assuming that the trade exchange between the PRC and Japan would grow to 20 billion USD by 1985 (in exchange for Japanese technology, construction materials, and machine parts, China would offer coal and oil). This long-term plan was never realized due to the need to alter the Chinese development priorities, although it did portray how ambitious were the plans for bilateral economic cooperation.

Relations and cooperation nowadays

There has been a lot of activity between Tokyo and Beijing in recent years and it is certainly a very good sign. Despite pronounced historical difficulties, since October 2006 when ex-Prime Minister Abe visited Beijing, improvement of bilateral relations have been clearly visible. Moreover, the Chinese president Hu Jintao paid an official visit to Japan in May 2008. It ought to be emphasized that the Chinese officials had not been paying any official visits to Japan for 10 years. During his visit president Hu Jintao called for a closer cooperation between China and Japan. Both

leaders, Hu Jintao and Prime Minister Yasuo Fukuda admitted in their statements their countries' responsibility over peace and cooperation in the 21st century.³⁹

It may be concluded that bilateral visits and the efforts described above are just courteous, however they are a proof for upcoming changes in the relations between Japan and China. The possibility of closer cooperation in the days of declining power of the USA and forthcoming global crisis, should be also taken into account. Paradoxically, the crisis and an increasingly probable necessity for regional integration in Asia may in a way "unify" many countries of that region. The amazing growth in China and India in recent years has seen the 21st century already branded the Asian era. Moreover, it has to be taken into account that the West has already reached a level of development and life standard far exceeding that of most Asian countries⁴⁰, with now being a high time to level out those unjust differences. The rapid economic development in Asia might be used as a reason for having hope of a swift recovery from the current crisis. The crisis phenomenon could reveal much about the psychology of humankind. So while possible Chinese leadership could be perceived as an ideological and mental failure of the West, cooperation with a fully democratized Japan and quickly developing India might alleviate any possible negative feelings.

Improved Japanese-Chinese relations ought to proceed apace. Yet, there are a few factors that may slow down bilateral cooperation. These include: rivalry for natural resources in Africa, big differences in the functioning of both states, each country's management, foreign and domestic policy, etc. Thus, both countries state their greatest hopes in economic cooperation. The Japanese and Chinese economies are complementary – China needs Japanese technology and investments and Japan hopes for increased export of its commodities to China and for import of natural resources.

There also are differences in issues like environmental protection and respect for human rights. However, taking into account China's economic growth, inevitable changes in many areas of life, and the significance of the Olympic Games in Beijing in August 2008, it is possible that China will open up even more and will be ready for even greater cooperation with Japan. Rivalry for the position of a leader in Asia and also in other parts of the world (such as Africa) will be obviously visible. Yet, it has to be remembered that China is still in the early phase of its development. Fighting poverty and trying to level out chances will last for many years at least, as it demands the introduction of serious and long-term internal reforms. The next obstacle are the clear differences in the interests of Japan and China. China, wanting to show its power to the world, has been aiming at growth. Japan is mainly anxious about maintaining peace and a high standard of life for its citizens. Moreover, Japan



would love to see more democracy in Asia. China may be expected to introduce some changes in the future, also concerning its political system. The introduction of economic reforms has resulted in amazing effects for China. Thus, political changes are possible in a long-term prospect. Political reforms are connected with many issues that would have to be faced by Chinese authorities, i.e. human rights and equality of rights, but it would point to a completely new beginning in relations with the rest of the world, including Japan. Japanese-Chinese relations are a challenge demanding efforts from both sides. There is a need to forgive the crimes from the past and face the future together. It is worth trying, as the potential of China (population) and Japan (technology) could completely change the face of the modern world and help other Asian countries to develop. Asia has been out of the way for a long time, because it was not unified and strong enough to get into the competition. The future of the Asian continent partially depends on the authorities of China and Japan, but it seems they have already made the first step.

Such threats to the Tokyo-Beijing relationship as Chinese expansion and consumerism, and their devastating effect on our planet, have to be taken into account. Moreover, a strict policy towards Tibet, Taiwan and national minorities does not create a good image of China on the international stage. However, if China turns out to be strong enough, it could create new standards also in the area of human rights which would not be a desirable. Therefore, it is important to maintain good relations with China. It is common knowledge that good partners are necessary for economic growth and development. Cooperation between Russia and China would be less desirable at the moment, as Japan, as well as the EU and the U.S. would definitely recede into the background.

Recommendation for the EU:

- The relations (not only economic) with China and Japan should be tightened. The EU ought to be a partner able to give valuable advice. However, it is not recommended for the EU to engage in historic issues. Moreover, it is advisable to avoid a confrontational attitude based on the "clash of civilizations", as well as the geopolitical race with Asian continent;
- Supporting progress in Asian countries and active participation in the process of the whole continent's development is crucial for sustaining good relations. Economic engagement in the region that is going to develop anyway, even without assistance from the West, creates new possibilities to control the growth in Asia;
- It is also advisable to propagate universal values, i.e. the holistic concept of a respect for human rights. However, in order to execute this idea, not only governments of European countries, but also NGOs would have to get involved;

- Simultaneously, the EU should tighten cooperation with the United States and Japan, which despite the economic crisis still remain a source of economic and political support, especially in the context of possible establishment of closer relations between Russia and China in the future.

Recommendations for Japan:

- Issues relating to the 2nd World War and the crimes committed should be explained clearly and once and for all, as it is still the biggest obstacle on the way towards good relations between China and Japan;
- It is also advisable to intensify economic cooperation with the PRC, as China and Japan need each other. The current good relations may even bear political fruit in the future (especially in the case of a change of political arrangement in China);
- In the case of a swing towards nationalism in China, it is worth maintaining good relations and establishing closer cooperation with the Republic of China (Taiwan), a democratic state with a high level of technological development.

Article translated by Justyna Pado

* * * * *

Małgorzata Citko – expert on Japanese literature and culture, analyst on international relations in Asian region. She completed numerous internship programs, among others in the European Parliament, Embassy of Republic of Poland in Tokyo and Ministry of Foreign Affairs of Poland. Participant of the 2nd edition of the Academy of Young Diplomats organised by the Polish Forum of Young Diplomats and the Academy of Young Leaders organised by *Amicus Europae* Foundation. She was awarded a scholarship founded by the Ministry of Science and Higher Education of Republic of Poland twice, as well as a linguistic-cultural Monbukagakusho (Ministry of Education, Science, Sport and Culture) scholarship founded by Japanese government for one-year studies program at Nara Kyōiku Daigaku (Nara University of Education) in Japan. Currently is an associate of the Casimir Pulaski Foundation and *Amicus Europae* Foundation.

The Casimir Pulaski Foundation is an independent, non-partisan institution with a mission to promote freedom, equality and democracy as well as to support actions of strengthening civil society. The foundation carries out activities both in Poland and abroad, among others in Central and Eastern Europe and in North America.

The Casimir Pulaski Foundation was founded due to political changes that took place in Poland after 1989.



The principal values of Casimir Pulaski (freedom, justice and democracy) are an inspiration for every initiative undertaken by the Foundation. A few of the Foundations activities include: conducting scientific research, preparing publications and analyses, organizing seminars and conferences, providing education and support for leaders
www.instytutprzywodztwa.pl

The Foundation is the main organizer of the Warsaw Regional NGOs Congress www.warsawcongress.pl, the Academy of Young Diplomats www.akademia.diplomacy.pl and publisher of the Communication Platform for Non-Governmental Organizations www.non-gov.org

The Foundation also awards the Casimir Pulaski Prize "The Knight of Freedom" to outstanding people who have made a significant contribution in promoting democracy. So far the prizewinners were: professor Władysław Bartoszewski, former minister of foreign affairs of Poland, historian professor Norman Davies, Aleksandar Milinkiewicz, leader of democratic opposition in Belarus and Lech Wałęsa, former President of Poland.

The Casimir Pulaski Foundation is one of only two Polish institutions that have a partnership status with the Council of Europe. More about Foundation at: www.pulaski.pl

Pulaski Policy Papers are analyses of foreign policy, international economy and domestic politics issues, essential for Poland. The papers are published both in Polish and English. Researchers willing to publish new articles in Pulaski Policy Papers are asked to contact the Chief Editor Mr Dominik Jankowski djankowski@pulaski.pl If you would like to receive new issues of PPP please add your e-mail at www.pulaski.pl

Przypisy końcowe / Endnotes

¹ Zob.: Tubielewicz Jolanta, *Historia Japonii*, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 1984, s. 31.

² Heian – okres w historii Japonii trwający od końca VIII w. do końca XII w. n.e. Był to czas względnego spokoju wewnętrznego, jak wskazuje sama nazwa epoki (jap. heian oznacza pokój) oraz stopniowego zmniejszania się władzy cesarskiej.

³ Neokonfucjanizm – filozofia dominująca w Chinach od XI w., do której dołączone zostały pewne idee taoizmu i buddyźmu. W myśl konfucjańskiej koncepcji „naturalnego porządku świata”, w Japonii wprowadzono sztywny podział społeczeństwa na klasy (samurajowie, chłopci, rzemieślnicy, kupcy). Zob.: Tubielewicz Jolanta, *Kultura Japonii. Słownik*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996, s. 167-168.

⁴ *kanji* – pismo pochodzenia chińskiego używane do zapisu języka japońskiego, wraz z sylabariuszami *hiragana* oraz *katakana*.

⁵ Armia Kwantuńska (jap. Kantōgun) – część Japońskiej Armii Cesarskiej, stacjonująca w czasie II wojny światowej na terenie marionetkowego państwa Mandżukuo.

⁶ Mandżukuo – marionetkowe państwo utworzone przez Japonię na okupowanych przez nią obszarach Mandżurii, w północno-wschodnich Chinach.

⁷ Zob.: Polit Jakub, *Historia Państw Świata XX wieku. Chiny*, Trio, Warszawa 2004, s. 175.

⁸ Zob.: Polit Jakub, *Historia Państw Świata XX wieku. Chiny*, op. cit., s. 158.

⁹ Matsui Iwane (1878-1948) – generał japoński, w latach 1925-1928 szef wywiadu, 1933-1934 dowódca wojsk na Tajwanie, 1937-1938 dowódca wojsk ekspedycyjnych w Chinach Centralnych, 1938-1940 doradca rządu. Stracony jako zbrodniarz wojenny 158. Zob.: Ibidem, s. 404.

¹⁰ Pierwsze poważne kontrowersje i protesty miały miejsce w Chinach i Korei Płd. Na początku lat 80-tych.

¹¹ Tarō Asō (ur. 1940) – były minister spraw zagranicznych Japonii w gabinetach Koizumiego Jun'ichirō i Shinzō Abe, od 24 września 2008 premier Japonii.

¹² Zob.: <http://freeinternetpress.com/story.php?sid=18430>

¹³ Zob.: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0WDQ/is_2005_August_22/ai_n14940873

¹⁴ Chiny zgodziły się nie rościć sobie żadnych odszkodowań od Japonii za straty wojenne. Zob.: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7388080.stm>

¹⁵ Więcej: „diplomacja pingpongowa” Nixona.

¹⁶ Zob.: <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/treaty78.html>

¹⁷ Japonia miała stosunkowo niewiele do powiedzenia w negocjacjach ze względu na stosunki ChRL z ONZ oraz ówczesnym prezydentem USA, Richardem Nixonem.

¹⁸ Ponadto, w 2004 r. Chiny wyprzedziły Stany Zjednoczone i są pierwszym partnerem handlowym Japonii. Zob.: China & Japan: Rival giants: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7388077.stm>

¹⁹ Zob.: <http://english.aljazeera.net/news/asia-pacific/2008/05/200861501642279933.html>

²⁰ Na przykład, pomimo wysokich wskaźników wzrostu i rozwoju gospodarczego, w Chinach wciąż jest ok. 800 mln ludzi, którzy żyją za mniej niż 1\$ dziennie.

²¹ See: Tubielewicz Jolanta, *Historia Japonii* (The history of Japan), Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 1984, p. 31.

²² Heian was a period in the history of Japan from the end of the 8th till the end of the 12th century A.D. It was a time of relative domestic peace, as indicated by the name itself (jap. *heian* means peace) and a gradual decreasing in imperial rule.

²³ Neo-Confucianism was a philosophy dominant in China from the 11th century. Some ideas came from Taoism, along with a little Buddhism thrown in. According to Confucianism and its natural world order, a very strict division of society was introduced in Japan (samurais, peasants, craftsmen, merchants). See: Jolanta



Tubielewicz, *Kultura Japonii. Słownik* (Culture of Japan. Dictionary), Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996, p. 167-168.

²⁴ *kanji* – a writing system that initially came from China. It is used for Japanese language together with two syllabaries *hiragana* and *katakana*.

²⁵ The Kwantung Army (jap. Kantōgun) was a part of the Imperial Japanese Army to be stationed on the territory of puppet state Manchukuo during the 2nd World War.

²⁶ Manchukuo – a puppet state created by Japan on the occupied territories of Manchuria, in north-southern China.

²⁷ See: Polit Jakub, *Historia Państw Świata XX wieku. Chiny*, Trio, Warsaw 2004, p. 175.

²⁸ See: Polit Jakub, *Historia Państw Świata XX wieku. Chiny*, op. cit., p. 158.

²⁹ Matsui Iwane (1878-1948) – a Japanese general: 1925-1928 head of intelligence; 1933-1934 commanding officer of armed forces in Taiwan; 1937-1938 head of expedition armed forces in Central China; 1938-1940 advisor to the Japanese government. He was sentenced to death as a war criminal. *Ibidem*, p. 404.

³⁰ The first serious controversies and protests began in China and South Korea at the beginning of eighties.

³¹ Taro Aso (born 1940) – former minister of foreign affairs of Japan in the cabinets of Junichiro Koizumi and Shinzo Abe, and from 24th of September Prime Minister of Japan.

³² See: <http://freeinternetpress.com/story.php?sid=18430>

³³ See: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0WDQ/is_2005_August_22/ai_n14940873

³⁴ China agreed not to claim a right to any kind of compensation from Japan for war losses. See: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7388080.stm>

³⁵ More: Nixon`s Ping Pong Diplomacy.

³⁶ See: <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/treaty78.html>

³⁷ Japan had relatively little to say during the negotiations between the People's Republic of China and the UN and US President Nixon.

³⁸ Moreover, since 2004 China has been the main trade partner of Japan, ahead of the USA. See: China & Japan: Rival giants: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7388077.stm>

³⁹ See: <http://english.aljazeera.net/news/asia-pacific/2008/05/200861501642279933.html>

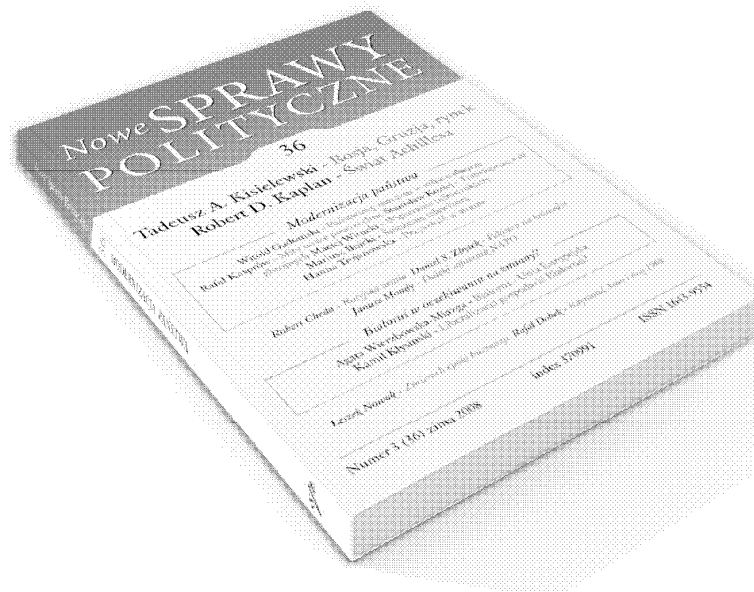
⁴⁰ For example, despite very high indices of economic development and growth, there are still 800 million people in China, who live on less than \$1 per day.



REKLAMA

Nowe SPRAWY POLITYCZNE

numer 36



w numerze:

TADEUSZ A. KISIELEWSKI - Rosja, Gruzja, rynek
ROBERT D. KAPLAN - Świat Achillesa
RAFAŁ DOBEK - Raymond Aron i maj 1968

Modernizacja państwa

*Witold Gadomski, Rafał Kasprów, Stanisław Koziej, Maciej Witucki,
Mariusz Ilnicki, Hanna Trojanowska*

www.sprawypolityczne.pl

